

Miquel-Àngel Sánchez Ferriz (cur.)

La terminologia en les ciències de la vida, en la química i en el món educatiu

Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2013, p. 173-185

DOI: 10.2436/15.2503.02.38

Recursos terminològics per al món educatiu

Montserrat SERRA FIGUERAS

TERMCAT

mserra@termcat.cat

Resum

L'objectiu d'aquesta comunicació és presentar els principals recursos oferts des del TERMCAT als professionals del món educatiu.

Abstract: *Terminology resources for the world of education*

The aim of this paper is to present the main resources offered by TERMCAT to education professionals.

1. INTRODUCCIÓ

El TERMCAT és una empresa pública que treballa des de fa 28 anys en la implementació de polítiques públiques en l'àmbit de la llengua catalana. En aquest sentit, el seu objectiu principal és garantir la disponibilitat de la terminologia catalana en tots els sectors de coneixement i activitat, fixar les denominacions de la nova terminologia en col·laboració amb l'acadèmia de la llengua catalana i oferir serveis d'assessorament a persones i entitats públiques i privades.

2. EL TREBALL TERMINOLÒGIC

Per poder complir aquest objectiu de posar a disposició de la societat recursos terminològics de qualitat, una de les línies de treball més importants del nostre centre és l'elaboració de productes terminològics, o també l'assessorament a autors d'obres terminològiques. Quan parlem de productes terminològics o

d'obres terminològiques ens referim a tota mena de reculls de termes (diccionaris, vocabularis, lèxics), de qualsevol mida i amb total diversitat de característiques i formats.

El treball terminològic, tant en obres més sistemàtiques de llarg recorregut com en repertoris menors o reculls breus de temes d'actualitat, i també en el cas de respostes puntuals a les noves necessitats denominatives, es duu a terme sempre amb la col·laboració dels experts de cada domini d'especialitat. En el producte resultant, el diccionari o recull de termes, el TERMCAT hi pot aparèixer com a autor únic, com a coautor amb altres organismes, o com a assessor dels autors.

Normalment treballem com a resposta a propostes o encàrrecs d'alguna institució pública (el més habitual) o privada. El fet que acceptem o no de tirar endavant un projecte depèn de factors diversos, principalment si l'àmbit temàtic està ja treballat o no, és a dir, si ja hi ha vocabularis o algun recull terminològic sobre el tema, i també quin abast i quina actualitat té. En segon lloc, depèn de qui fa la proposta, si és una institució representativa o significativa d'un sector, o un especialista o un equip d'especialistes de referència en aquest sector.

Els destinataris *naturals* de la feina d'un centre de terminologia com és el TERMCAT els podem dividir en dos grups. D'una banda, tindriem els especialistes en sentit ampli, és a dir, els professionals i els futurs professionals de qualsevol sector de coneixement o activitat. Dins d'aquest gran grup hi considerem, evidentment, els professors, especialment de secundària, formació professional i educació superior. (No tenim entre els nostres usuaris registrats gaires mestres de primària, però sí força professors d'institut, de formació professional i, per descomptat, d'universitats i escoles superiors.) També podem considerar com a usuaris, i per tant, destinataris del nostre treball terminològic, els estudiants de formació professional i d'educació superior. D'una altra banda, el segon grup de destinataris són els mediadors lingüístics (traductors, correctors, editors) i els divulgadors, com ara redactors científics, periodistes especialitzats, etc.

3. EL DICCIONARI D'EDUCACIÓ

Amb un exemple concret, miraré d'il·lustrar una mica això que acabo d'apuntar: elaborar productes terminològics, posar terminologia a disposició dels usuaris o de la societat en general, àmbit que disposa o no de terminologia en català, qui l'encarrega, el paper dels experts, etc.

L'exemple en qüestió és el *Diccionari d'educació* (vegeu figura 1). Aquest projecte va ser una proposta del Departament d'Ensenyament (que aleshores es deia d'Educació). La proposta complia els dos requisits principals perquè al TERMCAT la consideréssim una bona idea i acceptéssim el repte de dur-la a terme: venia d'una institució pública, segurament la més significativa, i no hi havia

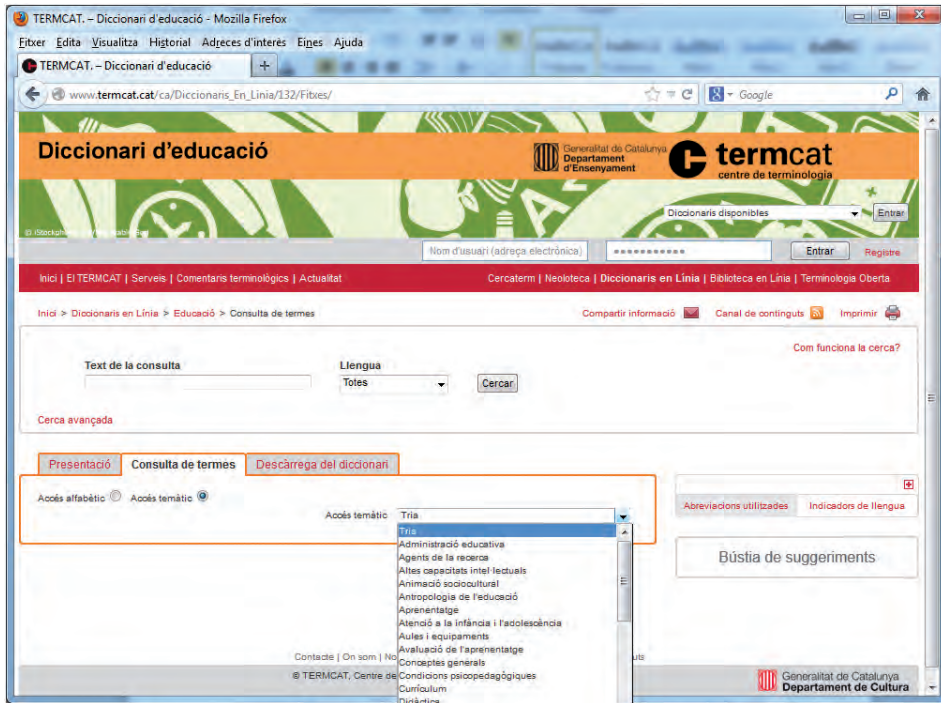

FIGURA 1. Versió en línia del *Diccionari d'educació*

en català cap treball sistemàtic de recerca terminològica en l'àmbit educatiu. I subratllo *repte* perquè, només de posar-nos a definir el projecte, de seguida vam veure que ens estàvem ficant en un àmbit extremadament complex. L'educació és una cosa tan transversal, tan present a la nostra vida, en tots els moments de la nostra vida, que respondre a una proposta de fer un diccionari d'educació «en general» era impossible. Calia definir uns límits i establir una estructura que ens permetés d'anar construint el recull de terminologia d'una manera endreçada. Aquesta sol ser la primera dificultat i una de les més rellevants en tot projecte.

Ens vam endinsar en aquest món i, per començar a dibuixar com havia de ser el diccionari, vam començar a muntar-ne l'estructura (l'arbre de camp, com l'anomenem nosaltres). De seguida vam necessitar la participació dels especialistes, que són els que van definir-ne el límits i li van donar l'enfocament, el caràcter, en traçar aquest arbre de camp (vegeu figura 2):

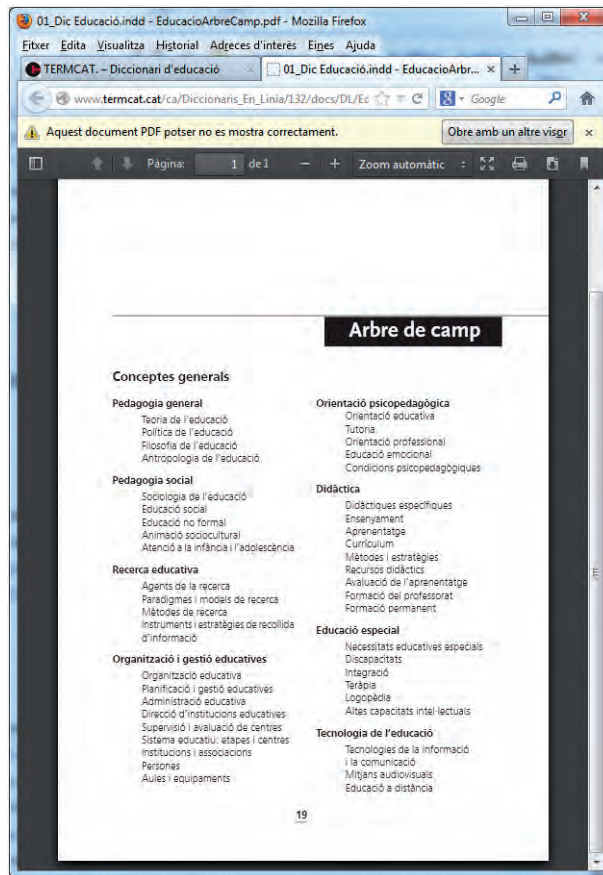

FIGURA 2. Arbre de camp del *Diccionari d'educació*

Com es pot veure pels diferents apartats de l'arbre de camp, no es tracta d'un diccionari escolar, sinó d'un diccionari d'educació en sentit ampli: hi ha termes de pedagogia general, més teòrics; de pedagogia social (més de fora de l'escola, tot i que a l'escola hi conflueix tot); d'organització educativa; de recerca, etc. I ampli també perquè la terminologia relativa al sistema educatiu que conté abraça des de les llars d'infants fins als postdoctorats, de manera que els docents de tots els nivells educatius hi poden trobar els termes d'ús habitual en la seva feina, repartits entre les diferents branques de l'arbre de camp: la *programació educativa*, el *currículum*, els *eixos transversals*, les *competències bàsiques*, els *cicles*, l'*atenció individualitzada*, l'*avaluació contínua*, etc.

En el diccionari s'hi recull tant la terminologia d'ampli abast, que forma part del repertori lèxic de la majoria de la població (des dels noms de les diferents etapes educatives fins als noms dels equipaments d'un centre educatiu —com per exemple *gimnàs, aula o biblioteca*— o de les persones que hi treballen —*mestre, cap d'estudis o bidell*—), com la terminologia d'un nivell més especialitzat, utilitzada només pels experts (com són els termes de recerca educativa: *anàlisi factorial, dispersió, macroeducació, mostra estratificada, tendència central, observació sistemàtica, recerca qualitativa*, etc.).

El diccionari —publicat en paper i accessible també en línia— és el resultat d'un treball en equip entre els terminòlegs/lingüistes i els especialistes. Com he esmentat, la seva aportació va ser clau per definir la mena de producte que havíem d'elaborar, però la seva presència és contínua en totes les fases del treball: la revisió de la informació, les propostes de denominació, la delimitació conceptual,... En un àmbit en contínua evolució i amb un abast tan gran, els coneixements i l'expertesa professional dels especialistes permeten destriar camins i delimitar trajectòries conceptuais que no sempre estan clarament traçades en la documentació escrita que hi ha a l'abast per consultar.

4. LA DIFUSIÓ DE LA TERMINOLOGIA

Paral·lelament al treball terminològic, a l'elaboració de terminologia, la difusió terminològica és també un focus d'atenció per a nosaltres, un cistell on hi tenim posats molts ous: treballem intensament, cada vegada més, per trobar les maneres més eficaces de fer arribar tot el cabal terminològic de què disposem als seus destinataris principals, que són els especialistes de cada àmbit i, amb la idea de retorn a la societat, a tota la societat en general.

La difusió és un eix transversal al TERMCAT. La tenim integrada a la feina de cada dia, i a la vida de cada dia. Qualsevol terme que apareix a les notícies que escoltes o que llegeixes al vespre ja estàs pensant si el tenim o no el tenim, si la denominació és adequada o no és adequada, si demà quan arribi ho comentem amb tal persona o amb tal altra. Entenem que no té sentit el nostre treball sense estratègies de difusió. A més, som conscients que ens financem amb diners públics, que això implica una responsabilitat extra i que tenim l'obligació de retornar a la societat la inversió.

Aquest convenciment, sumat a les possibilitats que ofereix la tecnologia, fa que hàgim ampliat i diversificat les estratègies de difusió de la terminologia. En comentem algunes. Totes en línia, accessibles i de franc.

Una primera estratègia és el Cercaterm, un servei de consultes en línia. Es tracta d'un accés al conjunt de fitxes terminològiques que el TERMCAT té a disposició pública: més de 230.000 fitxes terminològiques, que s'actualitzen cada

FIGURA 3. Cercaterm

mes, sobre tots els àmbits temàtics (vegeu figura 3). Les fitxes estan identificades, és a dir, quan s'accedeix a una fitxa se'n sap la font de procedència. I aquestes fonts són: la «Neoloteca» (tot el repertori de termes normalitzats pel Consell Supervisor del TERMCAT des de 1985); els diccionaris i qualsevol producte terminològic editat del qual el TERMCAT en sigui autor, coautor o assessor dels autors; alguns diccionaris o parts de diccionaris en un estat avançat de revisió; fitxes que són el resultat de recerques puntuals; reculls terminològics elaborats per altres organismes i professionals, com ara, per exemple, vocabularis elaborats pel Gabinet de Terminologia de la UIB, pel Servei de Llengües i Terminologia de la UPC o per autors individuals, com és el cas del *Vocabulari de paremiologia* de Víctor Pàmies, o, finalment, fitxes de criteris elaborades pel TERMCAT a partir dels criteris que es fan públics periòdicament al web del centre.

La col·lecció «Diccionaris en línia» és una altra estratègia de difusió (vegeu figura 4). Amb els anys hem passat de publicar els diccionaris només en paper a publicar-los simultàniament en paper i en línia, o a publicar-los només en línia.

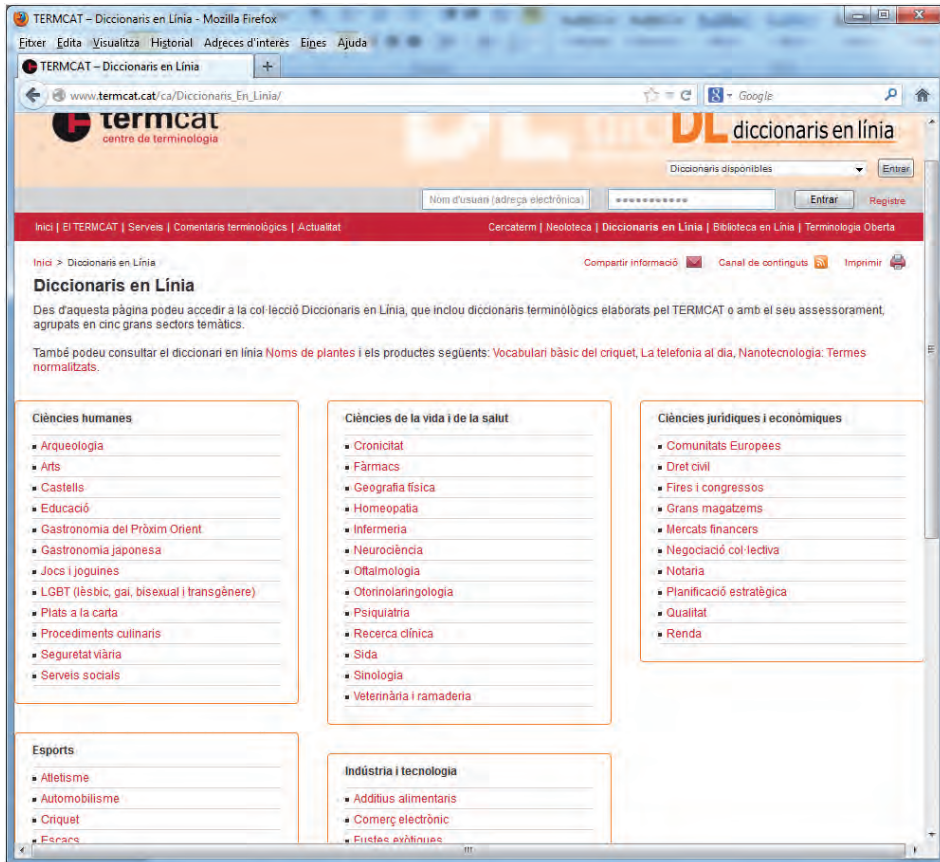

FIGURA 4. «Diccionaris en línia»

Això té un avantatge clar, i és que permet l'actualització contínua i real de la terminologia. Qualsevol error que es detecta, un equivalent nou que es documenta, una puntualització en una definició, etc. es pot esmenar avui i es pot veure l'endemà. Actualment una de les vies de treball que tenim en marxa és precisament actualitzar i després editar en línia diccionaris que van ser publicats només en paper, per facilitar l'accés a la terminologia que contenen.

Una tercera estratègia de difusió són els «Comentaris terminològics», textos breus creats per a posar en relació la terminologia amb fets destacats de l'actualitat informativa o amb esdeveniments que es produeixen al nostre entorn (vegeu figura 5). La terminologia és el punt de trobada privilegiat entre les àrees del coneixement especialitzat i la comunicació i la difusió d'aquest coneixement, perquè en

The screenshot shows the website 'TERMCAT, Centre de Terminologia' in a Mozilla Firefox browser. The page title is 'Comentaris terminològics'. The main content area is titled 'Comentaris terminològics' and contains an introductory paragraph followed by three columns of content:

- L'apunt terminològic:**
  - Somnis d'aigua: els Mundials de Natació Barcelona 2013
  - La terminologia dels gestos tàctils. Participa-hi
  - Mundial de motociclisme
  - Dia Internacional dels Museus
  - La terminologia de l'automobilisme
  - Big Data Week: La terminologia de les macrodades
  - AI-èrgies
  - Terminologia papal
  - Els termes de la telefonia mòbil
  - Temporal de neu
  - La terminologia de les xarxes socials
  - Temps d'eleccions
  - La planificació estratègica
  - Bon inici de curs!
- La finestra neològica:**
  - Educar amb actitud positiva
  - Junta però separats
  - Problemes, i solucions, en cronicitat
  - Xips de material biològic: bioxips o matrisus
  - La Secció Filològica es decanta per *blog*
  - Ecots indesitjats
  - Pots i impuls, conceptes diferents
  - Sang artificial, encara no
  - Empowerment, empoderament o apoderament?
  - Nous termes de nanotecnologia: consens amb criteri
  - Respectuosos amb els animals
- La consulta del mes:**
  - Podem utilitzar la forma *app* en català?
  - Com es pot escriure *fanzine* en català?
  - Quin és el plural de *ninje*? I de *lobby*? I de *play-off*?
  - És adequada la forma *eurovinjeta*?
  - És adequada l'adaptació *bràquet*?
  - És adequada la forma *naranjita*?
  - Com podem traduir la forma anglesa *to support* en informàtica?
  - Com anomenem en català els fraus en telefonia *stimming* i *crumming*?
  - Com es pot dir *advergaming* en català?
  - Com podem traduir *media literacy* al català?
  - Com s'anomena el gos que ajuda les persones amb discapacitat auditiva?
  - Sucre glace o sucre de llustre?

FIGURA 5. «Comentaris terminològics»

totes les accions que es duen a terme per difondre activitats (un congrés de cardiologia, un gran premi de Fórmula 1, les proves d'accés a la universitat, la verema,...) la terminologia hi té una presència destacada. Entre aquests comentaris, distingim l'apunt terminològic, la finestra neològica (sobre alguns termes normalitzats recentment) i la consulta del mes (sobre termes que els nostres usuaris ens han consultat). Aquests textos van canviant cada tres setmanes o cada mes.

A l'apartat de notícies del nostre web hi trobem tres tipus de textos que es van renovant també periòdicament i que conformen una quarta estratègia de difusió. El primer són les «Consultes amb resposta», un text en què s'expliquen de manera divulgativa, amb format pregunta-resposta, algunes consultes rebudes al Servei d'Atenció Personalitzada del Cercaterm que són de molta actualitat, que es van repetint sovint o que són curioses, i les solucions que s'hi ha donat (vegeu figura 6). Les recerques

The screenshot shows the TERMCAT website interface in a Mozilla Firefox browser. The page title is 'TERMCAT - Notícies'. The main content area is titled 'Consultes amb resposta (17/07/2013)'. It features a sidebar with navigation links like 'Notícies', 'Agenda', 'Notes de premsa', 'En primera persona', and 'Butlletins'. The main content includes a search bar, a navigation menu, and a list of questions with their corresponding answers. The questions are: 'Es pot accentuar la paraula bótox?', 'Quin és el terme català corresponent a beat en música?', 'Quin és el nom de la varietat de meló coneguda amb el nom francès de cantaloup?', 'Com es diu palmiro en català?', and 'És adequada la forma vialitat en català?'. Each question is followed by a detailed answer in Catalan.

FIGURA 6. «Consultes amb resposta»

que es fan per donar resposta als usuaris generen fitxes terminològiques que s'acabaran incorporant al Cercaterm, però, mentrestant, se'n difon un avançament.

Un segon tipus de text seria l'«Actualització del Cercaterm» (vegeu figura 7), notícia que es publica un cop al mes i on s'expliquen les novetats que conté el Cercaterm, per exemple, si s'hi ha afegit un diccionari nou, o una part d'un diccionari o una versió actualitzada d'un diccionari, algunes esmenes puntuals que s'hi han fet, fitxes noves que s'hi han incorporat, o canvis en fitxes perquè s'hi ha fet una adequació metodològica, etc.

I un tercer tipus de text seria la notícia dels termes que s'han de tractar en una propera reunió del Consell Supervisor del TERMCAT, «Nous termes en estudi»,

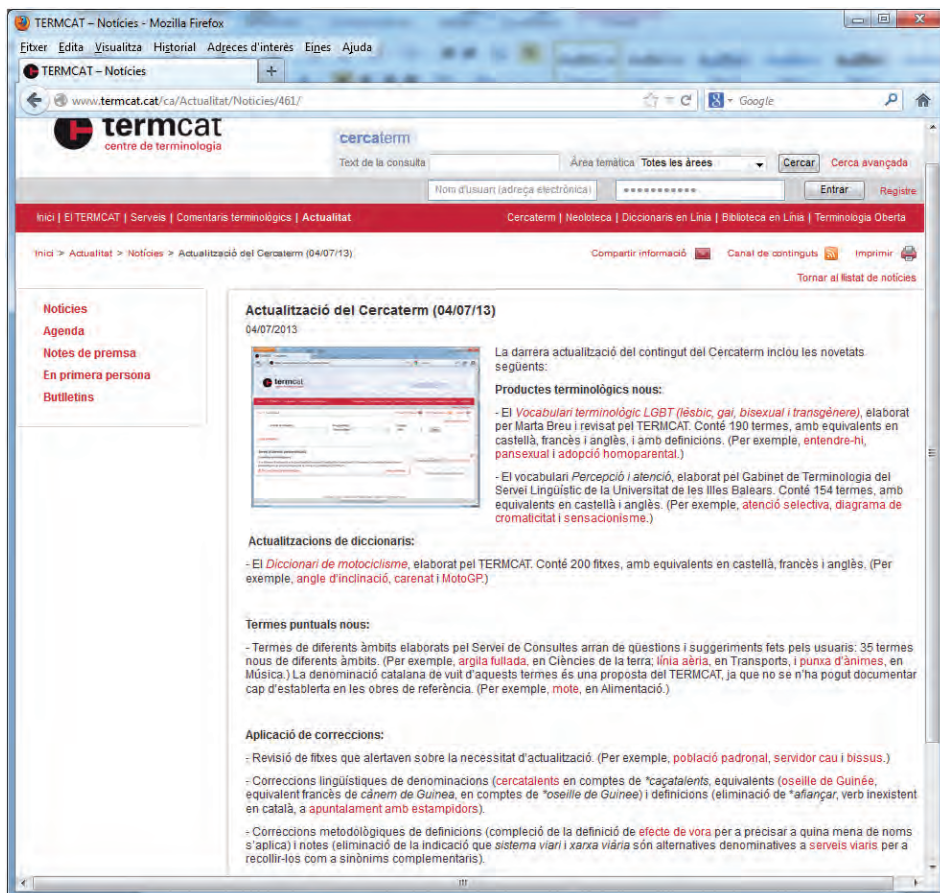

FIGURA 7. «Actualització del Cercaterm»

on es presenten els casos terminològics amb la forma amb la qual han arribat a la Secretaria del Consell Supervisor, acompanyats de les propostes alternatives que s'estan estudiant. I es convida explícitament els usuaris que coneguin els termes a aportar-hi informació addicional o a donar-ne l'opinió (vegeu figura 8).

En general, el camí que anem seguint és el de fer més propra la nostra feina, més comprensible: volem explicar millor què fem, com ho fem i per què ho fem d'una manera determinada. Un exemple concret d'això és el fet que al Cercaterm, a les fitxes de termes normalitzats, apareixen els criteris que justifiquen que el Consell Supervisor hagi fixat una denominació determinada i no una altra (vegeu figura 9). Aquesta seria una cinquena estratègia de difusió.

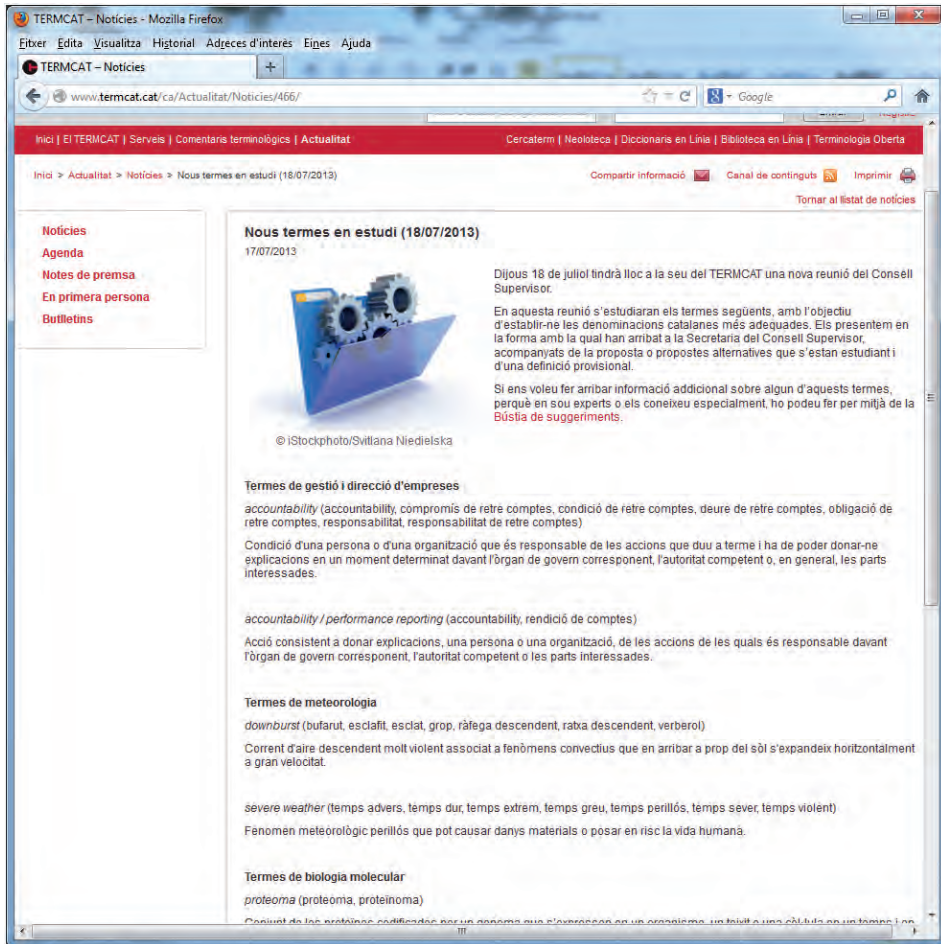

FIGURA 8. «Nous termes en estudi»

En la mateixa direcció, cal destacar una novetat d'aquest juliol de 2013, que és la incorporació al Cercaterm de més de setanta fitxes de criteris. Es tracta d'un nou format de fitxa que permet consultar de manera resumida, senzilla i ràpida els criteris terminològics (lingüístics i metodològics) que el TERMCAT ha anat publicant al seu web, i que també s'aniran actualitzant.

I l'última estratègia que volia esmentar, també última en el temps, és el «Terme de la setmana». És una etiqueta de Twitter que hem creat per cridar l'atenció sobre un terme relacionat amb l'actualitat. Aquests termes són de vegades termes que ja tenim al Cercaterm o de vegades són fitxes noves que elaborem per a l'oca-

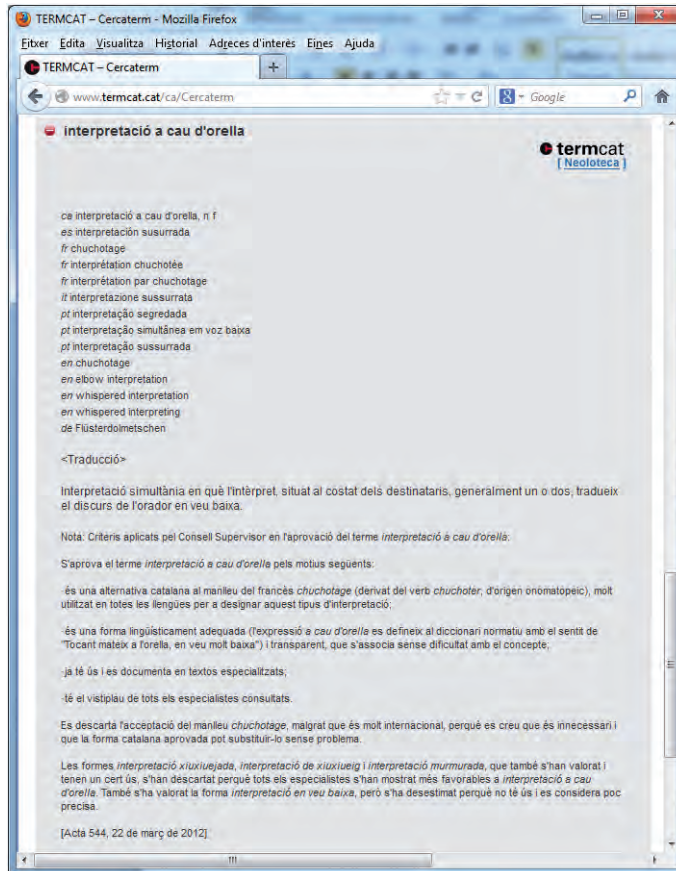

FIGURA 9. Fitxa de terme normalitzat amb els criteris aplicats

sió. Per exemple, recentment hi hem difós *salt de gran altura*, amb motiu de la celebració a Barcelona del Campionat del Món de Natació.

Els termes de la setmana, juntament amb altres comentaris terminològics, es reuneixen al blog del TERMCAT, obert des de mitjan mes de maig. La finalitat del blog és compartir amb els usuaris els comentaris sobre la terminologia més vinculada amb l'actualitat, amb esdeveniments que tenen lloc al nostre entorn o amb activitats culturals, industrials, científiques o acadèmiques d'ampli ressò informatiu (vegeu figura 10).

FIGURA 10. El blog del TERMCAT

5. CONCLUSIONS

Totes aquestes estratègies de difusió terminològica tan enfocades a l'actualitat també ens empenyen a treballar diferent, cada vegada més multitasques, cada vegada tocant més teclades del piano. En última instància, el que ens interessa és que els usuaris de la terminologia siguin part activa en la creació, en l'ús i també en la difusió de la terminologia. I en això el món educatiu és cabdal, ja que és el context idoni perquè es transmet el coneixement especialitzat a través dels termes que el configuren, d'una manera natural.